

Uitwerking van het interview met Johan Jansen op 11 september
2001 te Eindhoven

Kant A.

- 000 Meneer Jansen vertelt over zijn afkomst: hij is in 1910 in Groningen geboren als zoon van een streng-gereformeerde dominee, grootvader had goede contacten met Abraham Kuyper
- 040 Kwam al op jonge leeftijd tegen 'de knelband van het orthodoxe gereformeerde geloof' in opstand.
- 060 Jansen vertelt over zijn beroepsmatige achtergrond: hij was een expert op het gebied van belichtingstechnieken (Philips), en heeft daar boeken over geschreven.
- 090 Jansen laat een tijdschrift zien, over verlichting, belichtingstechnieken, waarvan hij hoofdredacteur was, en dat ook in een aantal buitenlandse talen verscheen.
- 115 Hij heeft zich ook bezig gehouden met lichtkunst (het gebruik van licht in de kunst), en laat enige boeken over dat onderwerp zien.
- 150 Hij benadrukt het belang van de techniek voor de menselijke vooruitgang. Hij heeft daarom ook een aantal jaren een werkgroep van het HV voorgezeten, namelijk de werkgroep 'Techniek en humanisme', een werkgroep die gaandeweg helemaal is verwaterd. Techniek als basis voor de menselijke activiteit. 'Eerst heb je de techniek, de verbetering van het menselijk leven, en pas dan de culturele activiteit.'
- 175 'Het is niet de lieve Heer die het [de technische ontwikkeling, de vooruitgang van de menselijke beschaving] ons geeft, maar het is de mens zelf.'
- 190 Jansen spreekt over zijn stichting lichtkunst die het oude gebouwtje van Philips in bezit heeft gekregen, en waarin een lichtmuseum zal worden gevestigd.
- 230 Jansen laat een vriendenboek zien over zijn carrière in de lichtwereld.
- 264 Hij is in 1928 naar Eindhoven gekomen.
- 280 Zijn functie bij Philips was, om de verschillende belichtingstechnieken te onderzoeken en uit te dragen. Jansen kon goed schrijven, in tegenstelling tot veel andere mensen in de technische wereld.
- 330 Schilderkunst ('lamplicht-schilderkunst') van Heijenbrock (H. wilde het werk van de arbeiders op schildersdoek vastleggen).
- 352 Hij vertelt hoe hij tot het humanisme is gekomen. In 1946 was hij medeoprichter van de afdeling Eindhoven van het

- 374 Hij kwam 'om z'n ouders een plezier te doen' nog wel eens in de protestantse kerken her en der in Brabant, en kwam er toen achter dat er heel veel verbannen vrijzinnige dominees uit het noorden daarnaartoe waren gestuurd (zoals Bart de Ligt die in WO I gevangen is gezet vanwege anti-militarisme, en Van den Bergh van Eysinga).
- 385 Reis in 1935 naar de Sovjet-Unie. Dominee Snethlage (ook zo'n verbannen dominee) schreef het boek *Democratie en dictatuur* [1933]. Wat moesten we aan met de dictatuur van Stalin? Toch sympathie voor het socialisme.
- 408 Contacten met Jan Brandt Corstius. 1935 geboorte van Hugo Brandt Corstius ('Piet Grijs').
- 428 Jan Brandt Corstius was voorzitter van de Jongeren Vredes Actie (JVA), wat een radicale jongerenvredesgroep was. Jaap van Praag schreef in verschillende tijdschriften, onder meer in 'Fundament', en Garnt Stuiveling leerde hij kennen, zat hij mee in het hoofdbestuur.
- 440 Hij ontmoette Van Praag en Brandt Corstius in Amsterdam, waar hij beroepshalve toch al veel kwam.
- 454 In 1940 was het in Dordrecht niet veilig meer voor Van Praag, en toen werd het onderduikadres bij Fenco van den Berkhof in Eindhoven geregeld.
- 470 De lijnen in Jansens denken waren socialisme, humanisme en pacifisme. Hij was voor en tijdens de oorlog raadslid in Waalre voor een partij 'Waalres belang', die je kunt vergelijken met het tegenwoordige Groen Links. In de oorlog hebben ze (hij kreeg er later nog een tweede fractielid bij) nuttig werk kunnen doen als gemeenteraadsleden. Hij zat in de gemeenteraad samen met mensen van N.S.B. en Zwart Front. Hij genoot echter sympathie onder de bevolking, en daarom werd hij geduld. Hij kreeg het gedaan dat een katholieke aannemer schuilplaatsen voor onderduikers maakte.
- 508 Jan Brandt Corstius zat ondergedoken bij roomse mensen in Aalst.
- 512 Eindhoven was veilig voor Van Praag omdat niemand hem kende. Hij kwam trouwens nauwelijks op straat. Hij woonde, samen met Fenco van den Berkhof en zijn vrouw, in het huis van een verpleegster, die ze kenden van de JVA, in.
- 538 Pas na de oorlog kwam Jansen voor de PvdA uit in de gemeenteraad. De SDAP, daar had hij geen zin in voor de oorlog, die vonden ze niet links genoeg. Voor de oorlog kwam hij uit voor Waalres Belang, hij kwam op voor de werklozen. Tijdschrift 'Fundament'. Bonger zat daar ook in. Ze waren allemaal linkser dan de SDAP. Je kunt het vergelijken met het Groen Links van nu.

- 555 In de oorlog schreef Van Praag zijn boek [*Modern humanisme: een renaissance?*]. Jansen heeft een nutsschool tot stand gebracht in Aalst. Er werd veel gesproken over scholen, die niet de godsdienst als uitgangspunt namen. Ze maakten duidelijk dat ook onkerkelijken een geweten hadden. Ze vonden dat er een nationale beweging nodig was, om het op sociaal vlak bekrachtigd te krijgen ('maatschappelijke argumenten').
- 588 Dat maatschappelijk aspect vind je heel sterk terug bij Humanitas, maar die laten het theoretische aspect weer teveel schieten.
- 596 Hij laat een stuk zien uit 1946, waarin hij samen met (de huisarts) Jan Berman een oproep doet tot de oprichting van de afdeling Eindhoven. Jan Berman werd de voorzitter, Jansen was zelf 'te links, en te wild', dat zou teveel mensen afschrikken.
- 602 Ze werden eerst als de zoveelste atheïstische groep beschouwd. Er waren toentertijd heel veel atheïstische groepen, die zich vooral toelegden op theoretiseren.

Einde kant A.

Kant B.

- 000 De humanisten hadden echter, behalve theorie, ook maatschappelijke plannen. Jansen was ook betrokken bij de oprichting van de afdeling Eindhoven van Humanitas. Dat waren allemaal oud-SDAP-ers. In het verleden was er heel veel spanning tussen HV en Humanitas, resp. de denkers en de aanpakkers. Tegenwoordig helemaal anders. In Eindhoven gezamenlijk blad van de plaatselijke afdelingen van HV en Humanitas. Er waren SDAP-ers die wel lid werden van Humanitas, maar niet van het Humanistisch Verbond. Zij vonden het niet nodig om de levensbeschouwelijke kant expliciet onder woorden te brengen.
- 078 Van der Willik: kwam er na de oorlog bij. Is hem gaandeweg een beetje uit het oog verloren, omdat Jansen heel veel in Amsterdam zat.
- 144 Jansen was secretaris van de afdeling. Berman was voorzitter, was de eerste huisarts die in een arbeiderswijk ging wonen.
- 170 De buitendagen, was tientallen jaren een traditie.
- 200 Bij het Verbond een ontspannen sfeer, omdat mensen volstrekt uit eigen vrije wil komen, niet vanwege hun zieleheil. Er zit niet zo'n druk achter, zoals bij de kerken. 'Anders [als ze niet naar de kerk gaan] komen ze niet in de hemel. Dat heb je bij het Verbond niet.'
- 214 Voor Jansen heeft de spanning tussen HV en Humanitas nooit een rol gespeeld. Jansen laat het gezamenlijke blad

van HV en Humanitas (afdeling Eindhoven) zien, als illustratie voor de goede samenwerking.

- 264 De eerste televisie-uitzending van het Verbond. Jansen vindt dat het HV momenteel te weinig aan de weg timmert. 'Je moet de humanistische opvatting weten te vertalen naar de dagelijkse gebeurtenissen toe.'
- 280 Het Verbond is qua ledental klein, maar een groot deel van de Nederlandse bevolking onderschrijft de opvattingen van het Verbond.
- 285 In de jaren vijftig was de helft van de ministers lid van het Verbond. De belangrijke intellectuelen waren de gedachte van het Verbond al veel meer toegedaan. Tegenwoordig hebben ze het Verbond feitelijk niet eens meer nodig, vanwege de enorme ontkerkelijking.
- 300 Hij geeft Groen Links als voorbeeld. Groen Links heeft een goede woordvoerder (Paul Rosenmöller), en daarom krijgen ze vaak instemming. Het Verbond zou dit voorbeeld moeten navolgen.
- 320 Over de contacten met de katholieken: Jan Berman en Jansen waren al in de oorlog lid van 'Eenheid in Verscheidenheid' [anti-fascistische vereniging, naar analogie van Eenheid Door Democratie]. Contacten met (progressieve) pater Kwant (klooster Mariënhage). Kwant is later voor straf een jaar naar Rome gestuurd, en werd later naar de universiteit in Nijmegen gestuurd (gebruikelijke procedure om dit soort mensen weg te zetten aan de universiteit in Nijmegen). Voor 1950 was het al afgelopen met Eenheid In Verscheidenheid.
- 355 Als secretaris was hij verantwoordelijk voor het huren van zaaltjes voor de afdeling Eindhoven. Sommige zaalverhuurders hielden na drie keer de boot af, omdat de pastoor met dreigementen kwam.
- 386 Laatste toespraak van Henriëtte Roland-Holst in zaaltje in Eindhoven, waar het licht uitviel, en provisorisch een oplossing werd bedacht.
- 400 Nog een voorbeeld van een zaalverhuurder, die na dreigementen van de pastoor het af liet weten.
- 404 Het Eindhovens Dagblad nam meer een tussenpositie in. Ze namen wel advertenties van de afdeling op, maar stuurde geen vertegenwoordiger naar de bijeenkomsten.
- 410 De contacten met katholieken verschilden van persoon tot persoon. Met enig pragmatisme, en de mensen vriendelijk tegemoet treden, kwam je een heel eind.
- 430 De buitendagen gingen met weinig theorie gepaard, vooral informele bijeenkomsten, voor gezelligheid en om de kinderen er ook bij betrokken te houden (gezinsactiviteit).

- 445 Moest weinig hebben van het gemengd slapen (vrijerij) in de jongerenkampen van de humanisten. Hij vond dat onsportief. De jongerenbeweging is toen vrij gauw opgelost, want de ouders vonden het ook helemaal niet leuk.
- 460 De buitendagen waren niet bedoeld om zich af te zetten tegen de katholieken. Ze voelden zich Eindhovenaren als iedereen. Het isolement was na de oorlog voorbij, want de bevolking van Eindhoven stond open voor alle 'nieuwlichterij', door allerlei invloeden van buitenaf. Dit kwam in belangrijke mate door de aanwezigheid van de Philips fabrieken, en tournees van toneelgezelschappen, etc.
- 495 'De vrijzinnigheid is zo algemeen geworden, dat het protestantisme en het rooms-katholicisme randverschijnselen zijn geworden.'
- 505 Jansen heeft het boek *The power of non-violence* vertaald.
- 520 Wijsgerige Kring: er was een katholieke kring (daar zat pater Kwant ook in) en een protestantse wijsgerige kring. Deze kringen lieten geen humanisten toe, dat kwam pas in de oorlog met Eenheid in verscheidenheid.
- 540 Verschil tussen het leven in de afdeling Eindhoven toen en nu. Vlak na de oorlog was er een grote mate van verbondenheid, want men had in de oorlog samen het nodige meegemaakt, en mensen verloren.
- 575 'Pelshuis' [Wooncentrum Jurriaan Pels], bejaardentehuis voor humanisten, vernoemd naar humanist Pels.
- 590 Boodschap voor het hedendaagse Humanistisch Verbond: inhaken op ontwikkelingen in de maatschappij (zoals zinloos geweld). 'Dat getheoretiseer is prachtig, maar het raakt de gewone leden niet, en het raakt het publiek ook niet.'